

34

Δεκέμβριος
2009

ελληνική
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ελληνική
εταιρεία
πολιτικής
επιστήμης

εκδόσεις
θεμέλιο

Εκκλησία και Κράτος ~ Πολιτικός λόγος
Ν.Α.-ΠΑΣΟΚ ~ Ξαναδιαβάζοντας τον
Rousseau ~ Ο ρόλος της Προεδρίας στην
Πολυμερή Διπλωματία

Γραμματεία Σύνταξης Περικλής Βαλλιάνος (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Νίκος Μαραντζίδης (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), Γρηγόρης Μολύβας (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Γεράσιμος Μοσχονάς (Πάντειο Πανεπιστήμιο), Ηλίας Νικολακόπουλος (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Γιώργος Παγουλάτος (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών), Σεραφείμ Σεφεριάδης (Πάντειο Πανεπιστήμιο), Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Αστέρης Χουλιάρης (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου)

Συντονισμός έκδοσης Γρηγόρης Μολύβας - Αστέρης Χουλιάρης

Επιστημονική Επιτροπή Μανόλης Αγγελίδης, Νίκος Αλιβιζάτος, Θάνος Βερέμης, Γιάννης Βούλγαρης, Διονύσης Γράβας, Νίκος Δεμερτζής, Γιώργος Δερτιλής, Νικηφόρος Διαμαντούρος, Αλέξης Ηρακλείδης, Πάνος Καζάκος, Ηλίας Κατούλης, Πασχάλης Κητρομπλίδης, Θεόδωρος Κουλουμπής, Δημήτρης Κυρτιάτας, Αντώνης Λιάκος, Θάνος Λίποβατς, Λίνα Λούβη, Χρήστος Λυριντζής, Δήμητρα Μαδιάνου, Αντώνης Μακρυδημήτρης, Γιώργος Μαυρογορδάτος, Α.-Ι. Δ. Μεταξάς, Νίκος Μουζέλης, Ηλίας Νικολακόπουλος, Μάρω Παντελίδου, Γιώργος Παπαδημητρίου, Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, Άλκης Ρήγος, Χρήστος Ροζάκης, Πάυλος Σούρλας, Καλλιόπη Σπανού, Μιχάλης Σπουρδαλάκης, Κώστας Σταμάτης, Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Λουκάς Τσουκαλάς, Κώστας Υφαντής, Αργύρης Φατούρος, Άννα Φραγκουδάκη, Δημήτρης Χαράλαμπος, Θεόδωρος Χατζηπαντελής

Διεύθυνση Σύνταξης Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης, Αιόλου 42-44, 10560, Αθήνα, με ένδειξη: *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, Τηλ.-fax 210-3614298. e-mail: hpsagr@gmail.com. Γραμματεία: Σταυρούλα Συράκου

Τυπογραφική επιμέλεια: Άννα Μαλικιώση — Επιμέλεια κειμένων: Τίνα Πλυτά — Εκτύπωση: «Μητρόπολις» — Βιβλιοδεσία: Θ. Ηλιόπουλος - Π. Ροδόπουλος — Πίνακας εξωφύλλου: Ειρήνη Ηλιοπούλου — με την ευγενική άδεια

Η *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης* εκδίδεται δύο φορές τον χρόνο — Τιμή τεύχους 10 Ευρώ — Συνδρομές: Εσωτερικού 20 Ευρώ - Εξωτερικού 40 Ευρώ - Οργανισμοί, Τράπεζες, κτλ. 100 Ευρώ - Φοιτητές 15 Ευρώ - Τα μέλη της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης γίνονται αυτομάτως συνδρομητές με την καταβολή της ετήσιας συνδρομής στην Εταιρεία (50 Ευρώ).

Η *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης* συμμετέχει στο ηλεκτρονικό διαθέσιμο δίκτυο Eurozine (<http://www.eurozine.com>)

EUROZINE

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. Σταμάτης	Εκκλησιαστική περιουσία: από τον Καντ ο' εμάς	5
Σ. Βανδώρος	Βουβή κυριαρχία. <i>Η αμφίσημη θέση του λαού στο Κοινωνικό Συμβόλαιο του J.-J. Rousseau</i>	24
Σπ. Μπλαβούκος - Δ. Μπουραντώνης	Θέτοντας τα όρια της αυτονομίας: η Προεδρία σε πολυμερείς διαπραγματεύσεις	43
Γ. Τσίρμπας	Από την επικοινωνία της ιδεολογίας στην ιδεολογία της επικοινωνίας: αναδρομική αξιολόγηση του πολιτικού λόγου ΠΙΑΣΟΚ και Ν.Δ., 1974-2007	72
Γ. Διακουμάκος	Εικόνες της πολιτικής κουλτούρας στην Ελλάδα, 1988-2005. <i>Το πολιτικό ενδιαφέρον και ο μύθος του (απο)πολιτικοποιημένου «Έλληνα»</i>	92
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ		
Π. Σταθόπουλος	Βουλευτικές εκλογές 2009: Διαπιστώσεις και απορίες	125
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΕΣ		
Γ. Δ. Στεφανίδης	Umur Özkirimli - Σπύρος Σοφός, <i>Το βάσανο της Ιστορίας: Ο εθνικισμός στην Ελλάδα και στην Τουρκία</i>	141
Δ. Λιβάνιος	Θάνος Βερέμης - Γιάννης Κολιόπουλος, <i>Ελλάς, η σύγχρονη συνέχεια. Από το 1821 μέχρι σήμερα</i>	147
Θ. Ιωσφίδης	Γιώργος Κρητικός, <i>Έθνος και Χώρος. Προσεγγίσεις στην Ιστορική Γεωγραφία της σύγχρονης Ευρώπης</i>	151
Χ. Μυλωνάς	Αλέξανδρος Γιαννής, <i>Από το «Εγώ» στο «Εμείς». Εξωτερική Πολιτική στην Εποχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Παγκοσμιοποίησης</i>	154
	Παρουσίαση Διδακτορικών Διατριβών	157

τα τα οποία το καθιστούν μια εξαιρετικά πολύτιμη συμβολή στον τομέα της ιστορικής και πολιτισμικής γεωγραφίας της εθνικής συγκρότησης και του εθνικισμού στον ευρωπαϊκό χώρο. Το πρώτο σχετίζεται με την αναλυτική, λεπτομερή και διεισδυτική εφαρμογή μιας κριτικής, ριζοσπαστικής θεώρησης στην ανάλυση των τρόπων συγκρότησης των εθνών-κρατών στον ευρωπαϊκό χώρο, με ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο της πολιτικής, στρατιωτικής, θρησκευτικής, ιδεολογικής και πολιτισμικής εξουσίας. Το δεύτερο πλεονέκτημα έχει να κάνει με την τεκμηριωμένη ανάδειξη των τρόπων πολιτισμικής και πολιτικής κατασκευής των εθνών και των σχετιζόμενων με αυτά ταυτοτήτων από τους εθνικισμούς και από τα κρατικά μορφώματα που αντλούν τη νομιμοποίηση της άσκησης της εξουσίας τους από αυτούς. Το τρίτο, τέλος, αλλά εξίσου σημαντικό πλεονέκτημα, σχετίζεται με το καλογραμμένο, σαφές, εύληπτο και κατανοητό κείμενο, με τη διαύγεια των επιχειρημάτων καθώς και με τη συνοχή μεταξύ θεωρητικών θέσεων και ιστορικών και σύγχρονων παραδειγμάτων.

Να επισημάνουμε πάντως ότι, σε επόμενες εκδόσεις, ο χρηστικός χαρακτήρας του βιβλίου θα μπορούσε να ενισχυθεί σημαντικά με την προσθήκη ειδικών καταλόγων (indexes) ονομάτων και κυρίως όρων, εννοιών, φαινομένων και διαδικασιών.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, *Από το «Εγώ» στο «Εμείς». Εξωτερική Πολιτική στην Εποχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Παγκοσμιοποίησης*, πρόλογος Θ. Κουλουμπής, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2009, 144 σελ.

Πώς μεταλλάσσεται το εθνικό συμφέρον και τα μέσα επίτευξής του στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Ποια κράτη βρίσκονται πιο κοντά σε μια συμπληρωματική σχέση μεταξύ εθνικού και ευρωπαϊκού συμφέροντος; Πώς μπορεί το ευρωπαϊκό μοντέλο να βοηθήσει να λύσουμε τα παγκόσμια προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα σήμερα; Το βιβλίο του Αλέξανδρου Γιαννή προσπαθεί να δώσει απαντήσεις σε αυτά τα σημαντικά ερωτήματα.

Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι το διεθνές σύστημα πρέπει να εξελιχθεί για να αντιμετωπίσει τα παγκόσμια προβλήματα, όπως οι περιβαλλοντικές και κλιματικές προκλήσεις, η ενεργειακή ασφάλεια, οι πανδημίες και η φτώχεια, η τρομοκρατία και το διεθνές έγκλημα. Συγκεκριμένα, βλέπει τη λύση

σε μια μετάβαση από τη λογική της «συνύπαρξης» στη λογική της «αλληλεξάρτησης» των εθνών-κρατών. Η έμπνευση για αυτή τη σκέψη πηγάζει από το πείραμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης: όπως αυτή αλλάζει καθημερινά το περιεχόμενο αλλά και τα μέσα επίτευξης του εθνικού συμφέροντος, έτσι και σε παγκόσμιο επίπεδο τα έθνη-κράτη πρέπει να βρουν τους τρόπους να κατανοήσουν το εθνικό τους συμφέρον μέσα από μια λογική παγκόσμιας αλληλεξάρτησης. Προσπάθειες περιφερειακής οργάνωσης, όπως η Αφρικανική Ένωση και η ASEAN στην Ασία, είναι βήματα στη σωστή κατεύθυνση διότι βοηθούν τις ηγεσίες των εθνών-κρατών, αλλά και τους πολίτες, να αναπροσδιορίσουν την έννοια του εθνικού συμφέροντος σε συνάρτηση με το περιφερειακό αλλά και γενικότερα το πλανητικό συμφέρον.

Ο Γιαννής φτάνει σε αυτές τις προτάσεις σε τέσσερα βήματα. Στο πρώτο μέρος του βιβλίου διαπιστώνει την ανάγκη προσαρμογής των εθνών-κρατών, αλλά και του τρόπου σκέψης μας για το διεθνές σύστημα, στις νέες συνθήκες της παγκοσμιοποίησης. Η μετάβαση από τη λογική της «συνύπαρξης» στη λογική της «αλληλεξάρτησης» θα μας βοηθήσει, σύμφωνα με τον συγγραφέα, να ξεπεράσουμε τη στενά εθνοκεντρική προσέγγιση όταν βρισκόμαστε αντιμέτωποι με υπερεθνικά προβλήματα. Η διεύρυνση του G8 σε G20, για την αντιμετώπιση της σημερινής οικονομικής κρίσης, αποτελεί παράδειγμα στη σωστή κατεύθυνση.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου επικεντρώνεται στην ανάγκη επαναπροσδιορισμού του εθνικού συμφέροντος ούτως ώστε να εμπεριέχει και ένα «ευρωπαϊκό *raison d'état*»: περισσότερο εναρμονισμένες χώρες ως προς αυτόν ακριβώς τον τρόπο θεώρησης εμφανίζονται η Γαλλία και η Γερμανία. Αλλά και στην περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας, ο Γιαννής βρίσκει ενδείξεις μετάβασης σε μια συμπληρωματική σχέση μεταξύ πολυμερούς συλλογικής δράσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο και εθνικού συμφέροντος.

Στο τρίτο μέρος, ο συγγραφέας απευθύνει μια έκκληση για πιο ενεργή ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική, προϋπόθεση της οποίας είναι η απεμπόληση της ομοφωνίας όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων. Με αυτόν τον τρόπο η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορέσει, λόγω της σημαντικής ιστορικής εμπειρίας της, να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαχείριση των παγκόσμιων προβλημάτων. Για τον συγγραφέα, η κατάργηση της ομοφωνίας στη λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής αλλά και η συνέχιση της διεύρυνσης της Ένωσης αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την «εξαγωγή του [ευρωπαϊκού] μοντέλου της ενοποιημένης θεσμικής αλληλεξάρτησης στη βάση του κράτους δικαίου» σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου, ο Γιαννής περιγράφει τις αλλαγές που πρέπει να συντελεστούν ούτως ώστε να περάσουμε από την εποχή της διμερούς σε εκείνη της πολυμερούς διπλωματίας. Κεντρική θέση σε αυτές έχει η συνειδητοποίηση του ρόλου που οι διπλωμάτες των κρατών-μελών μπορούν να έχουν στην πολυμερή διπλωματία. Εν συντομία, τα εθνικά κράτη οφείλουν να αναθεωρήσουν τη χρήση του ανθρώπινου δυναμικού τους. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, περισσότεροι διπλωμάτες από τα διάφορα κράτη-μέλη πρέπει να ασχολούνται με τη διπλωματία στο ευρωπαϊκό επίπεδο και λιγότεροι στην κλασική διπλωματία των εθνικών πρεσβειών. Μέσα από την ενασχόληση των διπλωματών τους στο ευρωπαϊκό επίπεδο, τα έθνη πρόκειται να κερδίσουν περισσότερα απ' ό,τι από τη διαιώνιση της διμερούς διπλωματίας. Για παράδειγμα, η κατοχή επιτελικών θέσεων σε διεθνείς αποστολές της Ε.Ε., του ΟΗΕ, του ΟΑΣΕ και του ΝΑΤΟ μπορεί να προσφέρει πολλά περισσότερα από την εθνική διπλωματία με τη στενή έννοια.

Ο συγγραφέας καλεί πολιτικούς, ακαδημαϊκούς και όλους τους πολίτες να διευρύνουν τη συνείδησή τους. Να πάψουν να βλέπουν το έθνος-κράτος ως τη μοναδική οργανωτική βάση του παγκόσμιου συστήματος, να αρχίσουν να κατανοούν την πολιτική ευθύνη τους όχι στη βάση του έθνους-κράτους αλλά σε ένα πιο οικουμενικό επίπεδο, να μετακινηθούν από τη λογική του προαποφασισμένου εθνικού συμφέροντος σε μια πιο αμφίδρομη σχέση μεταξύ εθνικού-ευρωπαϊκού και, τέλος, να πάψουν να βλέπουν την Ε.Ε. εργαλειακά και να εκτιμήσουν τη μετασχηματιστική της διάσταση.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί σημαντική συνεισφορά στον χώρο της εξωτερικής πολιτικής ανάλυσης και πρακτικής. Καθηγητές και φοιτητές κοινωνικών επιστημών, διπλωμάτες, ευρωβουλευτές και ακτιβιστές είναι το αναμενόμενο κοινό του. Επιπλέον, το βιβλίο είναι γραμμένο με τρόπο ώστε να μπορεί να διαβαστεί και από κάθε πολίτη που θέλει να κατανοήσει τις αλλαγές που συντελούνται στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Τα παγκόσμια προβλήματα απαιτούν ριζικές αλλαγές τόσο στο επίπεδο συνειδήσεων όσο και στο θεσμικό. Το βιβλίο του Γιαννή ξεκινάει έναν απαραίτητο διάλογο που ευχόμαστε να βρει ανταπόκριση στην ελληνική δημόσια σφαίρα.

ΧΑΡΗΣ ΜΥΛΩΝΑΣ